

Конституційне право

УДК 342.565.2(477):341.645

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18831215>

**Вплив рішень Європейського суду з прав людини на акти
Конституційного суду України**

Лазарєв Віктор Вікторович,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії та історії держави та права

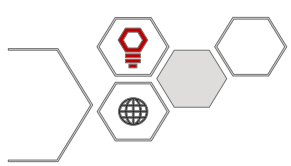
Харківського національного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>

Прийнято: 13.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація. У статті проведено аналіз змін, які відбулися у актах Конституційного Суду України, під впливом імплементації рішень Європейського суду з прав людини у національну правову систему. Показано, що застосування практики ЄСПЛ сприяє підвищенню юридичної визначеності, узгодженості рішень КСУ з європейськими правовими традиціями. **Мета дослідження** полягає у з'ясуванні особливостей імплементації практики Європейського суду з прав людини в актах Конституційного Суду України, визначення впливу рішень ЄСПЛ на розвиток актів Конституційного Суду України.

Методи. Методологічну основу статті становлять формально-юридичний, порівняльно-правовий, системний методи. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу актів Конституційного Суду України, рішень ЄСПЛ. Порівняльно-правовий метод використано для

виявлення моделей взаємодії між Конституційним Судом України та ЄСПЛ. Системний метод дозволив проаналізувати вплив рішень ЄСПЛ на акти Конституційного Суду України.

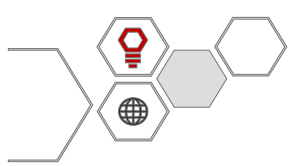
Результати. У статті вперше здійснено систематизацію моделей використання практики ЄСПЛ у рішеннях Конституційного Суду України із розмежуванням імперативного, диспозитивного підходів. Запропоновано типологію трансформації актів Конституційного Суду України під впливом практики ЄСПЛ, що включає три рівні інтеграції: цитування; доктринальні підходи з використанням досвіду ЄС; методологічні підходи на основі досвіду ЄС.

Комплексно досліджено рішення КСУ (№ 17-рп/2011, № 1-р/2021, № 2-р/2023, № 8-р/2023). Звернута увагу на інтерпретації практики ЄСПЛ у правову систему України.

Встановлено, що вплив рішень ЄСПЛ на правову систему України відбувається за допомогою дотримання вимог міжнародних стандартів, доктринальних положень, національних підходів.

Обґрунтовано наявність комплексного (багаторівневого) характеру впливу практики ЄСПЛ на акти Конституційного Суду України, що проявляється не лише в аргументаційній площині, але й у трансформації категоріального апарату (наприклад, імплементація «margin of appreciation», «quality of law», «due process»).

Вперше проведено системний аналіз відповідності рішень КСУ міжнародним стандартам у частині застосування положень Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентної практики ЄСПЛ після конституційної реформи 2016 року, коли КСУ перестав бути частиною судової влади, але зберіг обов'язок враховувати стандарти ЄСПЛ.

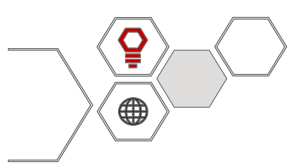

Уточнено зміст і наслідки імплементації практики ЄСПЛ на рівні Конституційного Суду України, зокрема доведено, що практика Суду стала структурним елементом мотивувальної частини актів КСУ, а не лише допоміжним джерелом тлумачення.

Сформульовано новий підхід до розуміння євроінтеграційної ролі КСУ, згідно з яким Конституційний Суд України виступає інституційним медіатором між національним правопорядком та європейською правовою традицією, забезпечуючи узгодження конституційної доктрини із практикою ЄСПЛ.

Висновки. Імплементація практики ЄСПЛ у діяльність Конституційного Суду України є системним явищем, що формує якісно новий підхід до здійснення конституційного контролю. Інтеграція рішень ЄСПЛ у акти Конституційного Суду України сприяє підвищенню рівня аргументації рішень, зміцненню примату верховенства права та гармонізації національної правової системи з європейською правовою традицією. Комплексний характер впливу рішень ЄСПЛ зумовлює трансформацію актів КСУ. Від простого цитування КСУ переходить до створення нової методологічної основи конституційного судочинства. Належна інтеграція міжнародних стандартів забезпечує посилення гарантій прав людини та формування дієвого механізму запобігання їх порушенням на національному рівні.

Ключові слова: акти Конституційного Суду України, імплементація практики ЄСПЛ; конституційне судочинство; верховенство права; права людини; належна правова процедура; європейські стандарти; конституційний контроль.

The impact of European Court of Human Rights decisions on the acts of the Constitutional Court of Ukraine

Viktor Lazariev,

Candidate of Law, Associate Professor,

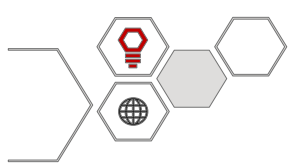
Kharkiv National University of Internal Affairs,

Department of Theory and History of State and Law

<https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>

Abstract. The article analyzes the changes that have taken place in the acts of the Constitutional Court of Ukraine under the influence of the implementation of the decisions of the European Court of Human Rights into the national legal system. It is shown that the application of the ECHR practice contributes to increasing legal certainty and the consistency of the CCU's decisions with European legal traditions. The purpose of the study is to identify the peculiarities of the implementation of the practice of the European Court of Human Rights in the acts of the Constitutional Court of Ukraine and to determine the impact of the ECtHR's decisions on the development of the acts of the Constitutional Court of Ukraine.

Methods. The methodological basis of the article consists of formal-legal, comparative-legal, and systemic methods. The formal legal method was used to analyze the acts of the Constitutional Court of Ukraine and the decisions of the European Court of Human Rights. The comparative legal method was used to identify models of interaction between the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights. The systemic method made it possible to analyze the impact of European Court of Human Rights decisions on the acts of the Constitutional Court of Ukraine.

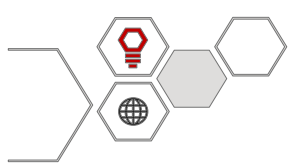
Results. The article is the first to systematise models of using European Court of Human Rights practice in decisions of the Constitutional Court of Ukraine, distinguishing between imperative and dispositive approaches. A typology of the transformation of acts of the Constitutional Court of Ukraine under the influence of the practice of the European Court of Human Rights is proposed, which includes three levels of integration: citation; doctrinal approaches using EU experience; methodological approaches based on EU experience.

The decisions of the Constitutional Court of Ukraine (No. 17-rp/2011, No. 1-r/2021, No. 2-r/2023, No. 8-r/2023) have been comprehensively studied. Attention has been drawn to the interpretation of the practice of the European Court of Human Rights in the legal system of Ukraine.

It has been established that the influence of the European Court of Human Rights's decisions on the legal system of Ukraine occurs through compliance with international standards, doctrinal provisions and national approaches.

The comprehensive (multilevel) nature of the influence of the European Court of Human Rights's practice on the acts of the Constitutional Court of Ukraine is substantiated, which is manifested not only in the argumentative plane, but also in the transformation of the categorical apparatus (for example, the implementation of 'margin of appreciation', 'quality of law', 'due process').

For the first time, a systematic analysis has been conducted of the compliance of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine with international standards in terms of the application of the provisions of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights after the 2016 constitutional reform, when the Constitutional Court ceased to be part of the judiciary but retained the obligation to take into account the standards of the ECHR.

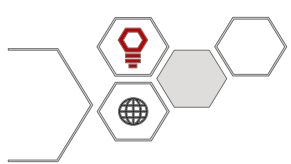

The content and consequences of the implementation of the European Court of Human Rights's practice at the level of the Constitutional Court of Ukraine have been clarified, in particular, it has been proven that the Court's practice has become a structural element of the motivational part of the CCU's acts, and not just an auxiliary source of interpretation.

A new approach to understanding the role of the Constitutional Court of Ukraine in European integration has been formulated, according to which the Constitutional Court of Ukraine acts as an institutional mediator between the national legal order and the European legal tradition, ensuring the harmonisation of constitutional doctrine with the practice of the European Court of Human Rights.

Conclusions. The implementation of European Court of Human Rights practice in the activities of the Constitutional Court of Ukraine is a systemic phenomenon that forms a qualitatively new approach to constitutional control. The integration of European Court of Human Rights decisions into the acts of the Constitutional Court of Ukraine contributes to improving the level of argumentation of decisions, strengthening the primacy of the rule of law, and harmonizing the national legal system with the European legal tradition. The comprehensive nature of the impact of the European Court of Human Rights 's decisions is leading to a transformation of the acts of the Constitutional Court of Ukraine. The Constitutional Court of Ukraine is moving from simply citing the European Court of Human Rights to creating a new methodological basis for constitutional justice. Proper integration of international standards ensures the strengthening of human rights guarantees and the formation of an effective mechanism for preventing their violation at the national level.

Keywords: acts of the Constitutional Court of Ukraine, implementation of European Court of Human Rights practice; constitutional justice; rule of law; human rights; due process; European standards; constitutional control.

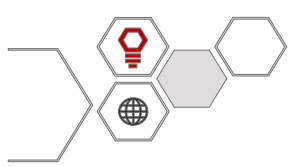

Постановка проблеми. Євроінтеграційні наміри України вимагають від нашої держави приведення національного законодавства до вимог Європейського Союзу. Це повною мірою стосується і конституційного судочинства. На сьогодні, особливого значення набуває методологічне оновлення діяльності Конституційного Суду України, яке має ґрунтуватися на уніфікованих підходах до тлумачення прав і свобод людини, закріплених у практиці Європейського суду з прав людини. Тому саме дослідження імплементації рішень ЄСПЛ у національне конституційне правосуддя є важливим завданням. Саме це буде сприяти побудові якісного законодавства, дотримання примату верховенства права.

Концепти ЄСПЛ виступають важливими орієнтирами захисту прав і свобод людини. Вони визначають межі дискреційних повноважень органів державної влади. Застосування цих концептів у актах Конституційного Суду України підвищує рівень їх формальної визначеності. Зважаючи на те, що акти Конституційного Суду України мають значний вплив на формування правничої термінології, інтеграція категорій ЄСПЛ дозволяє забезпечити узгодженість юридичних категорій.

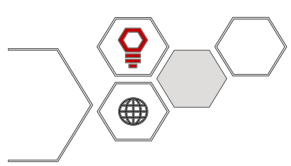
Маємо констатувати, що дослідження впливу рішень ЄСПЛ на акти Конституційного Суду України дозволить проаналізувати особливості європейських підходів до захисту прав людини та їх вплив на вітчизняне конституційне правосуддя. Це сприятиме розумінню тенденцій розвитку конституційного судочинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування ЄСПЛ та Конституційного Суду України присвячена значна кількість наукових праць. Ці доробки охоплюють дисертаційні, монографічні дослідження, а також ряд наукових статей. На дисертаційному рівні, Н. Ляшенко [1] дослідила особливості впливу рішень ЄСПЛ на правову систему України. Б. Бондаренко [2] розглянув особливості гарантування

незалежності Конституційного суду, спираючись на вітчизняний та закордонний досвід. О. Кочура [3] приділив увагу особливостям захисту прав і свобод людини ЄСПЛ. На монографічному рівні П. Синицин [4] дослідив особливості інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України у розрізі інтеграції досвіду ЄСПЛ. А також зосередив свою увагу на визначенні принципів застосування рішень ЄСПЛ у інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України [5]. М. Гаврильців [6] розглянув особливості застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Конституційним Судом України. О. Сидоренко [7], М. Дармін [8], Г. Крайник [9] охарактеризували вплив ЄСПЛ на правову систему України. Т. Мілова, К. Трошкіна [10], О. Кузуб, К. Павшук [11], М. Іванов [12] розглянули практику Конституційного Суду України у розрізі захисту прав і свобод людини. В. Гордєєв [13] розглянув особливості використання прецедентного права ЄСПЛ Конституційним Судом України. С. Завальнюк [14], І. Берестова [15] присвятили свої дослідження ролі Конституційного Суду України у правовій системі.

Аналіз наукових досліджень за означеним напрямом свідчить, що питання імплементації практики Європейського суду з прав людини у роботі Конституційного Суду України розглядається переважно у двох напрямках. Представники першого напрямку, дотримуються точки зору, що практика ЄСПЛ є обов'язковим елементом конституційного судочинства (використання прецедентів ЄСПЛ). Представники ж другого підходу дотримуються думки, що звернення до рішень ЄСПЛ виконує функцію підсилення аргументації КСУ, але не має характеру імперативного зобов'язання. Усе це створює концептуальну прогалину, яка й визначає напрямок дослідження: необхідність розроблення системної моделі впливу практики ЄСПЛ на акти КСУ та формування нової методології конституційного контролю.

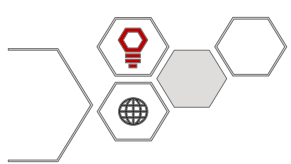
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Дослідження рішень ЄСПЛ на сьогодні привертає увагу значної кількості науковців. Водночас, попри наявність наукових доробок з означеного напрямку, не вироблено узагальненої концепції застосування прецедентної практики ЄСПЛ саме в актах Конституційного Суду України. Залишається відкритим питання меж обов'язковості рішень ЄСПЛ для Конституційного Суду України в умовах, коли цей орган формально не належить до судової влади, а його процесуальний статус відрізняється від статусу судів загальної юрисдикції. Зважаючи на це, потребують подальших досліджень: питання стосовно особливостей імплементації правових позицій ЄСПЛ у правову систему України, акти Конституційного Суду України; визначення моделей використання рішень ЄСПЛ у актах Конституційного Суду України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті виступає визначення впливу рішень ЄСПЛ на акти Конституційного Суду України. Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких завдань: проаналізувати механізми інтеграції рішень ЄСПЛ у акти Конституційного Суду України; дослідити основні моделі та підходи до використання практики ЄСПЛ у рішеннях КСУ; навести конкретні приклади впливу рішень ЄСПЛ на акти Конституційного Суду України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Побудова правової, соціальної та демократичної держави в Україні спирається на дотриманням такого фундаментального принципу, як верховенство права. Цей принцип базується на безперечному дотриманні вимог нормативно-правових актів, зокрема Конституції держави, як нормативно-правового акту, що має найвищу юридичну силу.

Забезпечення побудови такої держави покладається на систему органів державної влади. Одне з центральних місць у цій системі займають органи конституційної юрисдикції. Конституція України, статтею 147 встановлює,

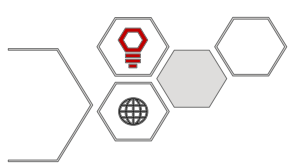

що «Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених цією Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до цієї Конституції» [16]. Тобто, на цей орган покладаються ряд важливих завдань у галузі державного права [17], оскільки саме він забезпечує верховенство Конституції України, стабільність конституційного ладу, захист основоположних прав і свобод людини та громадянина. Саме це робить його важливим елементом функціонування правової держави.

На сьогодні, ефективність внутрішньодержавного механізму захисту прав і свобод людини ми не можемо розглядати у відриві від міжнародних стандартів. Тут ми маємо орієнтуватися на практику Європейського суду з прав людини. Це підтверджується тим, що його рішення впливають на внутрішнє законодавство держав, які ратифікували Європейську конвенцію з прав людини.

Маємо зважати на те, що підходи до розуміння одних і тих самих категорій у розуміння Конституційного суду і ЄСПЛ можуть різнитися. Це може тягнути за собою ряд непорозумінь, що завдає шкоди обом сторонам. Ці конфліктні ситуації можна вирішити за допомогою поступок і діалогу, на які йдуть органи конституційної юрисдикції держави та ЄСПЛ. Причому такий діалог важливий не лише на європейському й національному рівнях.

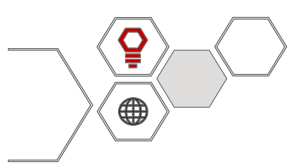
Інтеграція правових позицій ЄСПЛ на національному рівні Конституційними судами, з одного боку, впливають на розвиток національного законодавства, а з іншого – дають можливість посилатися на міжнародний досвід вирішення подібних справ. Це дозволяє посилити аргументацію у рішеннях органів конституційної юрисдикції позиціями ЄСПЛ [18, с. 164], формуючи правила, у межах яких національні та

міжнародні стандарти забезпечують більш ефективне функціонування механізмів конституційного контролю.

Еволюція конституційної юстиції в Україні видається неможливою без глибокої інтеграції у неї міжнародних стандартів. Це повною мірою стосується і запровадження передового досвіду при вирішенні справ ЄСПЛ. Це включає запровадження елементів прецедентного права [13, с. 225], що відповідає сучасним вимогам здійснення судочинства.

На сьогодні, Конституційний Суд України (КСУ) під час здійснення судочинства, значну увагу приділяє саме європейським стандартам [18, с. 164]. В першу чергу, це зумовлено тим, що ратифікувавши Європейську конвенцію з прав людини Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97–ВР, наша держава взяла на себе обов’язковість юрисдикції ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення та застосування цього міжнародного договору. Крім того, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV чітко встановив, що рішення Страсбурзького суду щодо України є обов’язковими для виконання нею відповідно до статті 46 Конвенції (стаття 2) [18, с. 164]. Стаття 17 Закону визначає правову підставу застосування судами Європейської конвенції та практики Суду: «Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права». Проте, слід зауважити, що на Конституційний Суд України (далі – КСУ) норма зазначеної статті не поширюється, адже внаслідок конституційної реформи 2016 року з ч. 3 ст. 124 та ч. 1 ст. 147 Конституції України зникло положення про віднесення КСУ до судової влади й визначення КСУ як єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні [6, с. 55]. То ж маємо констатувати, що в Україні склалася практика, де рішення ЄСПЛ стали обов’язковим орієнтиром для всіх органів державної влади, включаючи й КСУ. Таким чином, КСУ у

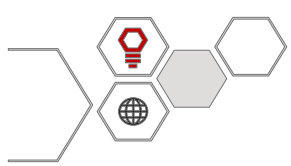

своїй роботі, має зважати на стандарти сформовані ЄСПЛ. КСУ фактично імплементує стандарти ЄСПЛ у національну правову систему.

Для країн, які ратифікували Конвенцію, рішення ЄСПЛ носить обов'язковий характер. Водночас, слід зважати, що виконання рішень ЄСПЛ носить у собі подвійний вимір. По-перше, цей обов'язок впливає з міжнародних зобов'язань, які добровільно взяла на себе держава. По-друге, ці обов'язки інтегруються у внутрішню будову правової системи, набуваючи нормативного значення. Також варто зважати, що невиконання рішень ЄСПЛ не лише призводить до порушення міжнародних стандартів, а й підриває стабільність національної правової системи.

Обов'язковість виконання рішень ЄСПЛ виступає суттєвою гарантією захисту прав людини на національному рівні. Саме виконання цих рішень зобов'язує державу не лише усунути ці порушення, а й створити реально діючий механізм запобігання подібних порушень у майбутньому. Тому КСУ імплементує положення Конвенції та відповідну судову практику ЄСПЛ у правову систему України, що відбувається завдяки узгодженню власних рішень з правовими позиціями ЄСПЛ. У цьому контексті КСУ звертається до висновків ЄСПЛ як до додаткового індикатора відповідності національного законодавства міжнародним стандартам [19, с. 654-655]. Таким чином, імплементация практики ЄСПЛ формує механізм інтеграції міжнародних стандартів у національну правову систему.

М. Гаврильців стверджує, що спираючись на закордонний досвід, можна виокремити дві моделі використання рішень ЄСПЛ у діяльності Конституційних судів. До першої моделі (*імперативної*) дослідник відносить таку, де напряду використовується прецедентна практика ЄСПЛ. Друга модель (*диспозитивна*) передбачає звернення до рішень ЄСПЛ як до додаткового аргументу при формуванні мотивувальної частини [6, с. 55].

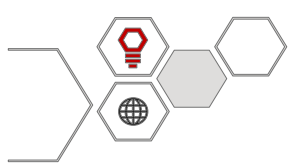
С. Серьогіна [18, с. 166-167] виокремлює три моделі використання положень Конвенції та прецедентної практики ЄСПЛ у діяльності Конституційного Суду України. До першого підходу, дослідниця відносить загальне посилання на рішення ЄСПЛ без їх конкретизації чи поглибленого аналізу. Другий підхід полягає у включенні до мотивувальної частини рішень КСУ конкретних норм з рішень ЄСПЛ. Третій підхід, передбачає посилання не лише на положення Європейської конвенції, а й на правові позиції ЄСПЛ. Це дозволяє набуту КСУ більшої структурної завершеності та підвищує їх інтеграцію із міжнародними стандартами.

Можемо констатувати, що моделі використання практики ЄСПЛ у рішеннях КСУ вчиняють вплив на акти цього органу. В першу чергу, КСУ часто цитує рішення ЄСПЛ як у мотивувальних частинах. Наприклад, у рішенні № 17-рп/2011 [20] КСУ адаптував доктрину судової системи, доступу до правосуддя зі справ «Добертен проти Франції», «Гінчо проти Португалії», «Юніон Аліментаріа Сандерс С.А. проти Іспанії», «Голдер проти Великої Британії», «Класс та інші проти Німеччини», визначивши тим самим механізми судового захисту в Україні.

КСУ у рішеннях №2-р/2023 [21] та №8-р/2023 [22] посилається на практику ЄСПЛ для обґрунтування своїх позицій щодо конституційності норм.

КСУ запроваджує категорії ЄСПЛ, як-от «margin of appreciation», у рішенні № 1-р/2021 [23]. Це проявляється у формуванні «належної правової процедури» (due process).

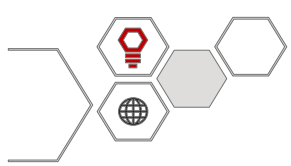
Виходячи з аналізу рішень Конституційного Суду України, маємо зазначити, що рішення КСУ, ухвалені до 2011 року орієнтувалися на національне законодавство. З 2011 року у рішеннях Конституційного Суду України починають використовуватися прецеденти Європейського суду з прав людини. Ці прецеденти використовуються у мотивувальній частині рішень.

Починаючи з 20-х років, Конституційний Суд України використовує доктринальні категорії ЄСПЛ. Таким чином, у рішеннях КСУ простежуються зміни у використанні ЄСПЛ: від простого цитування, до аналізу цих рішень у мотивувальній частині і формування на цій основі висновків. Це засвідчує, що вплив практики ЄСПЛ на вітчизняне конституційне судочинство не обмежився доктринальними запозиченнями, а призвів до формування нової моделі мотивувальної частини рішень КСУ, у якій європейські стандарти стали частиною внутрішнього механізму конституційного судочинства.

Таким чином, погоджуючись з твердженням Г. Юровської, можна зазначити, що «в діяльності КСУ рішення ЄСПЛ використовується переважно для підтвердження застосування внутрішньодержавних норм, не уникаючи при цьому думки про основоположне значення міжнародних правил як критеріїв оцінки внутрішнього регулювання. Адже вся система конвенційних цінностей, як і власне положення Конвенції, увібрали в себе традиційні конституційні доробки держав-учасниць. Як правило, належне врахування конституційними судами рішень ЄСПЛ припускає їх коректне застосування (йдеться про комплексне врахування його судової практики стосовно конкретної справи) і вирішення справи на основі узгодження власних висновків із цими рішеннями з метою досягнення суміщення чи, у крайньому разі, розумного компромісу» [24, с. 116].

Висновки. Україна взяла курс на членство у Європейському Союзі. Це тягне за собою інтеграцію у національну правову систему європейських стандартів і правил. Не залишається осторонь цього процесу і конституційна юстиція. Відбувається системна інтеграція практики Європейського суду з прав людини у національне конституційне судочинство. Тобто, рішення ЄСПЛ перетворилися на структурний компонент мотивувальної бази актів Конституційного Суду України.

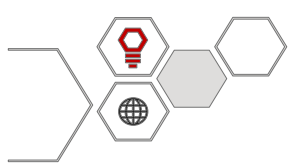
Імплементація практики ЄСПЛ у рішеннях КСУ направлена на формування нової методології конституційного контролю, орієнтованої на європейські підходи. Така трансформація актів КСУ сприятиме наближенню національної правової системи до міжнародних стандартів. Трансформація актів КСУ проявляється не лише у цитуванні положень рішень ЄСПЛ, а й запровадженні доктринальних засад. У низці рішень КСУ (№ 17-рп/2011, № 1-р/2021, № 2-р/2023 і № 8-р/2023) простежується аналізу прецедентів ЄСПЛ.

Варто зважати, що рішення ЄСПЛ здійснюють вплив на акти КСУ у комплексі. Таким чином, відбувається трансформація актів КСУ, у яких від простого цитування положень рішень ЄСПЛ, КСУ формує нові доктринальні підходи. Унаслідок цього відбувається підвищення якості конституційного правосуддя. КСУ, спираючись на практику ЄСПЛ, розвиває конституційну доктрину, розвиває підходи до тлумачення норм права.

Отже, вплив ЄСПЛ на акти Конституційного Суду України має комплексний характер: він сприяє удосконаленню аргументації рішень, підвищенню стандартів конституційного контролю, зміцненню гарантій прав людини та узгодженню національної правової системи з європейською правовою традицією. Належна інтеграція прецедентної практики ЄСПЛ забезпечує не лише виконання міжнародних зобов'язань, а й формує дієвий національний механізм запобігання порушенням прав людини.

Список використаних джерел

1. Ляшенко Н. А. Застосування практики Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 210 с.
2. Бондаренко, Б. О. Конституційно-правове забезпечення незалежності Конституційного Суду (європейський та український досвід): дис. ... доктора

філософії: 081 Право / Б. О. Бондаренко; наук. кер. О. М. Бориславська. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. 220 с.

3. Кочура О. О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2015. 20 с.

4. Синицин П. М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в контексті рішень Європейського суду з прав людини : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 190 с.

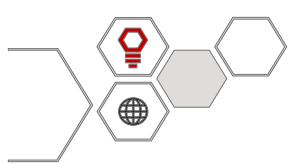
5. Синицин П. М. Принципи застосування рішень Європейського суду з прав людини в інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31(70). Ч. 1. № 2. С. 52-57. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-1/10>.

6. Гаврильців М. Т. Деякі питання застосування європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Страсбурзького суду в юридичних позиціях Конституційного Суду України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 54-57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/9>.

7. Сидоренко О. О. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на правову систему України. *Проблеми законності*. 2015. № 130. С. 27–34. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.130.53729>.

8. Дармін М. О. Конституційні положення щодо виконання рішень ЄСПЛ в Україні: загальні питання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 60. С. 18-21. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.60.4>.

9. Крайник Г. С. Конституційний Суд України – реформування у напрямі євроінтеграції України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 139-146 DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.23>.

10. Мілова Т., Трошкіна К. Захист прав людини через призму практики Конституційного Суду України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 1. С. 209-214. DOI:10.35774/app2025.01.209.

11. Кузуб О. О., Павшук К. О. Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції та його роль в механізмі реалізації і захисту конституційних прав та свобод людини й громадянина. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 78-87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/16>.

12. Іванов М. С. Конституційний Суд України як елемент національного механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 4. С. 180-187.

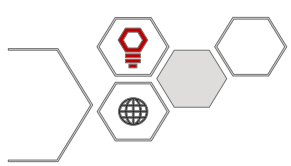
13. Гордєєв В. В. Діалог прецедентного права між Конституційним Судом України та Європейським судом з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Т. 2. № 73. С. 224-227. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.65>.

14. Завальнюк С.В. Конституційний Суд України як інститут подолання правових прогалин у національній правовій системі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2025. Вип. 90. Ч. 1. С. 262-267. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.33>.

15. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154-159.

16. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#top> (дата звернення: 17.12.2025).

17. Бабенко К. А. Конституційний Суд України і його роль у забезпеченні верховенства Конституції. Шостий апеляційний адміністративний суд. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/257->

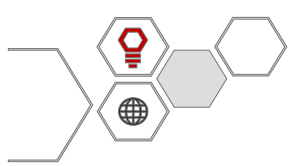
konstitutsijnij-sud-ukrajini-i-jogo-rol-u-zabezpechenni-verkhovenstva-konstitutsiji.html (дата звернення: 17.12.2025).

18. Гультай М., Федоренко Т. Уніфікація міжнародних і національних стандартів з прав людини: інститут конституційної скарги (теоретичне обґрунтування та сучасний стан). *Вісник Конституційного Суду України*. 2018. № 3. С. 162-174.

19. Паскар А. Л. Порівняльний аналіз практики виконання рішень Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 652-657. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.110>.

20. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України : Рішення Конституційного суду України від 13.12.2011 р. № 17-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11#Text> (дата звернення: 17.12.2025).

21. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плєскача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 294, частини шостої статті 383 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо рівноправності сторін під час судового контролю за виконанням судового рішення) : Рішення Конституційного суду України від 01.03.2023 р. № 2-п(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-23#Text> (дата звернення: 17.12.2025).

22. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Стариченка Миколи Петровича, Гарлики Сергія Сергійовича, Петричука Олександра Анатолійовича, Остапенко Мар'яни Василівни та Менчинського Сергія Віталійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу третього пункту 3 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури“ від 19 вересня 2019 року № 113-IX (щодо винагороди прокурора як гарантії його незалежності) : Рішення Конституційного суду України від 13.09.2023 р. № 8-р(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-23#Text> (дата звернення: 17.12.2025).

23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" : Рішення Конституційного суду України від 14.07.2021 р. № 1-р/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text> (дата звернення: 17.12.2025).

24. Юровська Г. Практика Європейського суду з прав людини в рішеннях органу конституційної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 110-130.